

Märket - en märklig ö

JOAKIM EKMAN, LARS-GUNNAR BRÄVANDER, GABRIEL EKMAN & EBBE ZACHRISSON

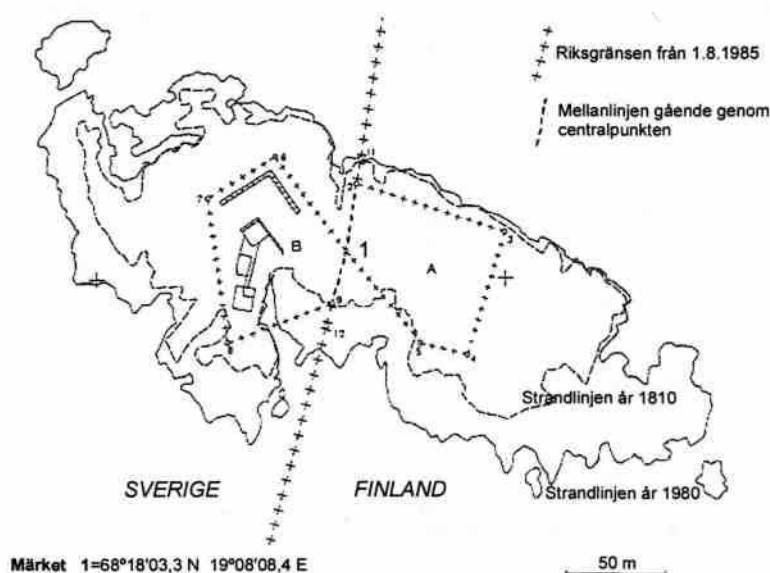
Från Norrsten, längst ut i havsbandet i Gräsö skärgård, kan man ana någonting vid horisonten längst i öster. I kikaren avslöjar sig en bastant rödvit fyrbyggnad. Att ta sig dit är inte något man gör med en öppen utombordare på ett kulingdrabbat Ålands hav. I stället fick det bli "omvägen" över Åland.

Få svenskar vet nog att Uppland faktiskt har landgräns mot Finland. Denna löper över den lilla klippön Märket (fig. 1) och fastslogs i fredsfördraget i Fredrikshamn 1810. Gränsen kom att dras genom öns mittpunkt. År 1885 uppfördes en fyr på Märket. Sedan 1979 är fyren obemannad och automatisk. Det märkvärdiga var dock att denna fyr uppfördes och ägdes av den finska staten men byggdes på den del av ön som tillhörde Sverige. Då man 1981 bestämde att utmärka riksgränsen föreslogs

därför att området kring fyren skulle tillhöra Finland medan ett område av motsvarande storlek skulle tillfalla Sverige. Gränsfördraget ratificerades sedan 1985.

Den åländska delen av Märket hör till Eckerö kommun. Gränsen mellan Uppsala och Stockholms län (Gräsö respektive Singö socken) delar den svenska sidan av ön (fig. 2).

Den 20 augusti 1998 startade vi tidigt på morgonen från Käringsund. Som skeppare hade vi Ingvald Eckerman, son till en av de tidigare fyrvaktarna på Märket. Göran Andersson, ornitolog från Åland var även med och kunde sedermera dokumentera inventeringen i tidningen Nya Åland. Efter en och trekvarts timme var vi framme vid ön. Redan vid ankomsten hälsades vi välkomna av gråsälarna som stod nyfiket rakt upp i vattnet. Här finns

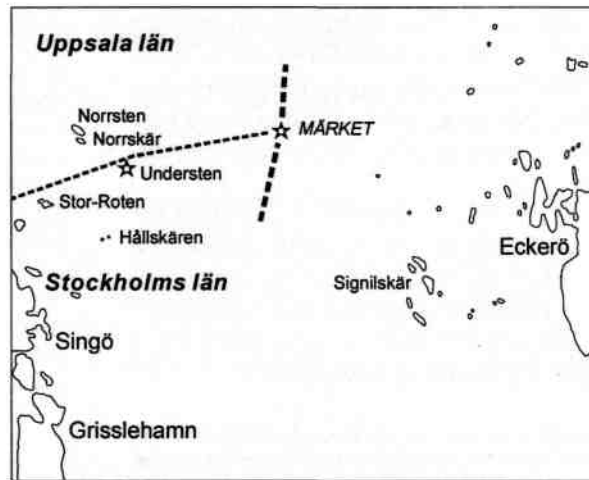
Figur 1. Riksgränsen på Märket och den tidigare gränsen genom öns centralpunkt (efter Gustafsson, Åke 1995: Riksgränshistoria & gränsöversyner, från Svinesund till Haparanda).

Rörsvingel *Festuca arundinacea*. Teckning: Bengt Nilcolson.

en population på ett par hundra djur. Själva fyren var en mäktig uppenbarelse med sitt borglika utseende, omgiven av vågbrytare. Dessa på land stående vågbrytare som inramar öns högsta parti har nu börjat brytas sönder av havets makter.

Vi ankrade upp en bit ut och gick över i landstigningsekan. Märket är mycket svår att angöra. I norr är det bråddjupt med kraftig sjöhävning. I söder är det endast en halv meter djupt och med bränningar. Det gäller att vädret är det rätta! Nåväl, vi rodde i land och

Figur 2. Ålands hav med Märket och några av de andra öarna.

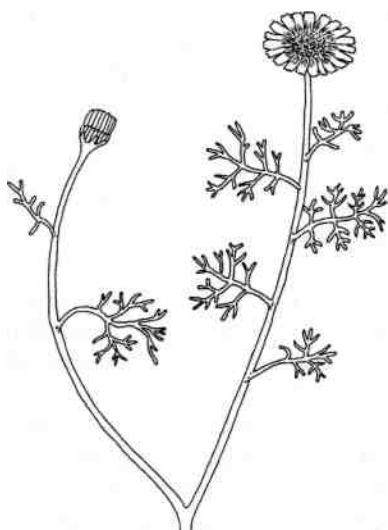
därpå påbörjades en febril aktivitet att hitta alla arter och samtidigt hålla reda på riksgränsen. Sälarna kunde vi naturligtvis inte heller undgå att studera. Uppifrån fyren hade vi en god utsikt över ön och Märkets hällar, en gryna ungefär en kilometer åt nordväst. I horisonten såg vi Understens fyr blinka till. Understen är den närmaste svenska ön, belägen tolv kilometer åt väster. Det är ännu längre till Signisjär på Åland.

Biotopen på den c:a 300 x 100 meter stora ön utgörs av kala klippällar, bestående av en grovkornig prekambrisk diabas vars ålder daterats till 1265 miljoner år. Vid storm översvalas större delen av Märket. Det mest skyddade partiet är den sydvästra udden. Det är här och invid fyrbyggnaderna man finner de flesta arterna. Hela den östra udden är mycket kalmen enstaka kärlväxter finns ändå här. Vissa arter som saltgräs *Puccinellia capillaris* och knutnarv *Sagina nodosa* växer dock spridda över större delen av ön. En vedväxt påträffades, en liten sälgbuske *Salix caprea* som slagit rot i en fyrbyggnad. Bland ovanligare arter noterades saltnarv *Spergularia salina*. Totalt hittades 23 arter (tab. 1).

Efter ett par timmar började vinden vrida över mot syd och friska i. Det gällde nu att snabbt lämna ön för att vi inte skulle bli inblåsta. När sista roddturen var avklarad kunde vi konstatera att vi tillfullo hade utnyttjat tillmätt tid.

Detta blev väl kanske inte den artrikaste rutan i Uppland, men det var intressant att se vad en verkligt exponerad ö kan erbjuda för arter. Märket är nog landskapets mest isolerade ö och upplevelsen av naturen där ute är något vi kommer att minnas länge.

Ett tack riktas till Sven Snogerup, Lund, som bekräftat *Juncus*-bestämningarna och till Stefan Gustafsson, Lantmäteriverket för upplysningar angående gränshållandena på den svenska sidan av Märket.

Kustbaldersbrå *Matricaria maritima* ssp. *maritima*.
Teckning: Bengt Nicolson.

Tabell 1. Arter som noterades på Märket 20/8 1998.

Art (taxa)	Sverige	Finland
<i>Agrostis stolonifera</i> krypven	X	X
<i>Deschampsia botmica</i> gultåtel	X	X
<i>Eleocharis uniglumis</i> ssp. <i>uniglumis</i> agnsäv		X
<i>Festuca arundinacea</i> rörsvingel	X	X
<i>Festuca rubra</i> rödsvingel		X
<i>Juncus bufonius</i> vägtåg	X	X
<i>Juncus gerardii</i> ssp. <i>gerardii</i> salttåg	X	X
<i>Juncus ranarius</i> grodtåg	X	X
<i>Phalaris arundinacea</i> rörflen		X
<i>Phragmites australis</i> vass	X	X
<i>Poa pratensis</i> ssp. <i>pratensis</i> ängsgröe	X	X
<i>Puccinellia capillaris</i> saltgräs	X	X
<i>Ranunculus acris</i> smörblomma		X
<i>Rumex crispus</i> krusskräppa	X	X
<i>Sagina nodosa</i> knutnarv	X	X
<i>Salix caprea</i> var. <i>caprea</i> sälög	X	X
<i>Sedum acre</i> gul fetknopp	X	X
<i>Sedum telephium</i> ssp. <i>maximum</i> vanlig kärleksört	X	X
<i>Spergularia salina</i> saltnarv	X	
<i>Stellaria media</i> våtarv	X	X
<i>Taraxacum</i> sect. <i>Ruderalia</i> ogräsmaskrosor		X
<i>Matricaria maritima</i> ssp. <i>maritima</i> kustbaldersbrå	X	X
<i>Tussilago farfara</i> hästhov	X	X
SUMMA ARTER: 23 totalt	18	22